

UNA CRÒNICA DE
TÀRREGA POC
CONEGUDA:
EL MANUSCRIT DEL
DR. PERE RIBERA
(1810-1840)

Per Gener Gonzalvo i Bou

11

El manuscrit

No és freqüent el fet de conservar, als nostres arxius, cròniques referides a un període determinat de la nostra història. Així, ens plau presentar un manuscrit conservat a l'Arxiu Històric Comarcal de Tàrrega, que conté un crònica sobre la vila de Tàrrega, de la primera meitat del segle XIX, i que pel seu interès, hem cregut oportú de divulgar i publicar-ne les parts inèdites que tenen un atractiu especial.

El manuscrit que estudiem s'encapçala amb un títol anotat per l'arxiver municipal de Tàrrega, Mn. Lluís Sarret i Pons (1880-1936): “**Notes manuscrites del Rvt. Dr. Pere Ribera, beneficiat de Tàrrega, donades per D. Agustí Cases**”¹. El petit volum, sense enquadernació, consta de 39 folis. Del foli 10 al 20 no hi ha cap anotació, i a partir del fol. 27 hi ha un índex onomàstic, que creiem que, pel tipus de lletra, deuria confeccionar el mateix autor de la crònica. Malgrat la manca de firma de l'autoria de l'obra, hi han freqüents al·lusions personals per part de l'autor, que no és altre que el Dr. Pere Ribera. Les notícies recollides pel beneficiat targarí s'emmarquen dins l'arc cronològic de 1810 a 1840. Tanmateix, la crònica està centrada en la consignació dels fets corresponents al trienni constitucional de 1820-1823. Apuntem la possibilitat que bona part de les notes fossin escrites l'any 1823, que és el moment en què la narració és més detallada, i segueix un fil cronològic precís. L'autor va anotar records personals de fets anteriors, a més d'algunes notes posteriors, escadusseres, i que arriben fins al 1840 (fol. 8 v.). És curiós d'observar que, a cops, la narració no respecta un ordre cronològic continuat, la qual cosa dóna la impressió d'un cert desordre narratiu per part del P. Ribera.

L'autor

De l'autor de la crònica, el Dr. Pere Ribera, en sabem ben poques coses. Fill del targarí Pere Ribera, Doctor en Lleis, i de Margarida Sàries, nasqué a la vila de Tàrrega el 13 de juliol de 1763². Per les mateixes notes històriques que va redactar, coneixem que fou un prevere beneficiat de l'església parroquial de Sta. Maria de Tàrrega, i membre de la seva Comunitat de Preveres. Per les dades autobiogràfiques que ens dóna –i pel mateix fet d'escriure la crònica–, és molt probable que fos el responsable dels arxius de la parròquia i de la Comunitat de Preveres. El 1808 era el prior de la Congregació dels Dolors de Tàrrega³. Durant el trienni constitucional va romandre a la vila, si bé algun cop va haver d'amargar-se en cases particulars, com a conseqüència de la violència anticlerical del moment. La darrera dada biogràfica ens la forneix l'arxiu parroquial: va morir, a Tàrrega, el 21 de desembre de 1842, a 79 anys d'edat⁴. Si més no, les seves notes històriques ens il·lustren clarament la seva ideologia, clarament favorable al sector absolutista (“realista”, segons la terminologia de l'època), defensor ardit de la causa de Ferran VII i de la defensa de la religió, enfront del moviment liberal o “constitucionalista”, que l'autor condemna pel seu anticlericalisme, amb al·lusions al

1823

Dia 10 d'ene de dit any a dos quarts de sis de la nit vequeren expirar
de la Vila. El Campaner del Encapitá està ja la Isla lancada, y
exa don que rebaren la llantia de Plata del Altar de S^r. Antoni
Esposada de Dr. Jph Capom, y Almudan de poca dels Centos Vuitanta
llurars, y lo Calix del D^r. Pere Ribera lo que tenia lancat en la
seua Cintura havien trebat la Capra del Calix ab un Corral del
Castell, que es de Vicenç Roca, y la Palmeta ab la Cullereta del arqua,
los Caixes, apir la porta del Campanar, y en lo un del qual puue
recullir dat D^r. Ribera, no obstant de havia fet totes les diligències
al tribunal Constitucional, no se puue abenguir, Sino una suspita
que se deya si exa don Melicano, fill de esta, pese encara que
deixa he aguerron cap a los Realistes, no se hauria dit res, per
les malas resultas hauria tenut.

1822

Dia 18 Maig, ^{vinou lo tropo, qd. 300 homes, qd. després del foc.} y
atrigueren los Batalls de los Camps de la Constitució
Exceptio, que els tensaren la Campana del Cox per saber quan havien
de haver a la Residència, la que en un temps tan Revolucionaris,
no se duzia, exceptio quan no se podria més, per haverse ocultat los
Revolucionaris, però fou per pocas vegades, y la Campana de la Sacrestia,
per tocar a missa, la que no faltà mai la assistència, de lo que
quedà Content y Servit lo Poble, lo que ni per tocar la campana no
volien, havent estat de aquest mode, fins al dia 5 de Febrer de 1823,
que foren salvats los Melicanos, y tropa Constitucional, per havésser
despatxat Romagosa Realista, lo Castell de la Seu, y haverse escapat
del Sitio, que tensari al Castell ab tota la guarnició, lo que tingué
de seremparat per fabra de Almoner, y marxaren a Tarragona, y
peruen l'any d'ellipsis Solemnitzats los Melicanos a la R^a. Com^t, Sem la
menys pagat, ab un Solemne le Despidint lo Apuntament Comunitat.

luteranisme, el jacobinisme i la francmassoneria. El seu tremp narratiu esdevé ben explícit quan lamenta la persecució de clergues, l'expoliació dels béns i la jurisdicció eclesiàstica, i en general, a tot el que ell qualifica com d'atac a “la religió, el rei i la pàtria”. De fet, doncs, ens trobem davant un testimoni de primera mà dels greus enfrontaments entre absolutistes i liberals, en el període de pre-domini constitucional de 1820-1823.

El contingut del manuscrit

Hem cregut oportú de sintetitzar els fets narrats, agrupant les notícies anteriors a 1820, d'una banda, i el període del trienni constitucional de 1820-1823, de l'altra, que és l'eix de les notes de P. Pere Ribera.

En primer lloc, hi han algunes notes de l'època de la Guerra del Francès. En concret, el 8 d'abril de 1810 es decideix d'amagar la relíquia de les Santes Espines, per por dels francesos, i també l'arxiu de la Comunitat de Preveres, tasques encomanades al propi Dr. Ribera (fols. 21 r.-22 v.). El 16 de febrer de 1814 es notifica la marxa de les tropes franceses de Lleida. Segons l'autor, aquestes havien entrat 52 cops a Tàrrega, durant la guerra. Tanmateix, assenyala el respecte que tingueren envers l'església parroquial, que fou saquejada pels propis espanyols (fols. 22r.-23 r.).

Per primer cop, El Dr. Ribera ens narra una processó de les Santes Espines, a causa de la secura, i que data del 1817. Les al·lusions al clima i les collites són un altre vessant interessant de la narració de Pere Ribera⁵.

Com ja hem apuntat anteriorment, les notes més substancials coïncideixen, aproximadament, amb l'època del trienni liberal de 1820-1823. A Tàrrega fou un període de forta inestabilitat. Sembla que gran part del poble, organitzat en el someten, era favorable a la causa monàrquica, però no hi mancaven partidaris constitucionalistes. La narració ens il·lustra aquests enfrontaments: crides al someten, destrucció de símbols constitucionals, i una decidida persecució anticlerical, amb l'expulsió dels religiosos dels convents del Carme i de Sant Agustí, el 18 de juny de 1821. D'altres clergues es veieren obligats a exiliar-se, o bé a amargar-se en cases particulars. L'autor també es lamenta de la subhasta de béns eclesiàstics, de la supressió de delmes i primícies, i del poc respecte per la jurisdicció eclesiàstica. Un altre punt remarcable del tumultuós trienni liberal fou la contínua entrada de tropes a la vila, que causaren pèrdues personals, expoliacions de béns, cases i collites, especialment pel que fa a les milícies liberals, que l'autor no dubta a desqualificar, sobretot pel seu tarannà antireligiós⁶. Sens dubte, el fet que Tàrrega fos situada en el camí ral, afavoria aquest trànsit de milícies, que es desplaçaven de Barcelona a Lleida, passant per Igualada, Cervera i Tàrrega. També és de destacar les notícies dels greus desperfectes ocasionats a la Universitat de Cervera, per part dels liberals. Altrament, se'ns donen detalls de les misèries de la guerra: els ferits, els perills de pesta, els assassinats de religiosos, etc. A cops, el nombre de soldats que passaven per Tàrrega era molt elevat; així, es dóna la xifra de 6.000 milicians que entraren a Tàrrega el 26 de juliol de 1823, procedents de Barcelona, i que expoliaren les reserves de vi de la vila (fol. 3 r.). Creiem, en síntesi, que un estudi aprofundit d'aquest període passa per aprofitar la crònica de Pere Ribera, escrita sota l'òptica d'un partidari de Ferran VII. Decididament, la història targarina del segle XIX és en bona part inèdita, o poc explorada, i la publicació d'aquests textos pot ajudar a avançar en els coneixements històrics.

Resten per comentar algunes notes referides a la climatologia i la producció agrícola. El P. Ribera ens consigna, per exemple, la freqüència de la sequera, conseqüència de la pèrdua de religiositat, que comportava, segons la mentalitat de l'època, aquests càstigs de la pròpia divinitat. Dins aquest marc de les mentalitats del moment, no ens ha d'estranyar que es freqüentessin les processons, que eren presidides per les Santes Espines, i a les quals assistia el govern municipal i tot el po-

ble. És aquest un punt prou estudiat en la monografia dedicada a les Santes Espines de Tàrrega, de Francesc Maymó i Ramon Berga. D'altres notes curioses són, per exemple, la consignació d'una forta nevada, el 23 de març de 1823 (fol. 1 v.), o bé la ruginada del 7 de juliol del mateix any, que malmeté terres, vinyes i algunes cases del raval de S. Agustí (fol. 2 v.). Altres cops, el P. Ribera ens dóna notícia de pèrdues de collites, especialment de blat (1816, 1817, 1824).

Acabem ací aquesta introducció, que l'hem volguda breu, per tal de poder publicar, a continuació, una bona part dels textos inèdits de la crònica del P. Pere Ribera. Realment, més que les nostres paraules, la crònica, per sí mateixa, és prou eloquent. Nogensmenys, la prosa del P. Ribera –d'un evident interès filològic, en quan al coneixement del català emprat a les primeries del s.XIX– és la que ens apropa més directament als fets d'aquella època tant conflictiva i difícil per als nostres avantpassats.

-
1. AHCT, Fons Municipal de Tàrrega, Cròniques i memòries històriques, ms. 3
 2. Arxiu Parroquial de Tàrrega, Llibre de Baptisme, 1755-1767, fol. 184 v.
 3. SARRET i PONS, Lluís: *La Venerable Congregació de la Mare de Déu dels Dolors, de Tàrrega*, Tàrrega, F. Camps Calmet, 1935, p. 92
 4. APT, Llibre d'Òbits, 1821-1851, fol. 231 r.
 5. BERGA ROSSELL, R. / MAYMÓ, F.: *Les Santes Espines de Tàrrega*, Tàrrega-Monestir de Poblet, 1965. En aquesta monografia, els autors publiquen alguns fragments de l'obra del P. Ribera: pp. 178-180
 6. Sobre aquest període a Tàrrega, vegeu: SEGARRA MALLA, Josep M.: *Història de Tàrrega amb els seus costums i tradicions*, Vol. III, capítol XXIX (El Trienni Liberal) (en premsa). Vegeu també: LLADONOSA, Josep: *Història de Lleida*, Vol. II, Tàrrega, F. Camps Calmet, 1974, pp. 694 i ss. En quan a l'expulsió dels religiosos del Carme, de Tàrrega, vegeu: FORCADELL, Agustí M.: *El Carmen de Tàrrega*, Tàrrega, F. Camps Calmet, 1961, pp. 44 i ss. Vegeu també: ARBANAT i MATA, Ramon: *Els aixecaments reialistes i el trienni liberal (1820-1823). El cas del Penedès i l'Anoia*, Barcelona, R. Dalmau Ed., Col·lecció "Episodis de la Història", 284-285, 1991.

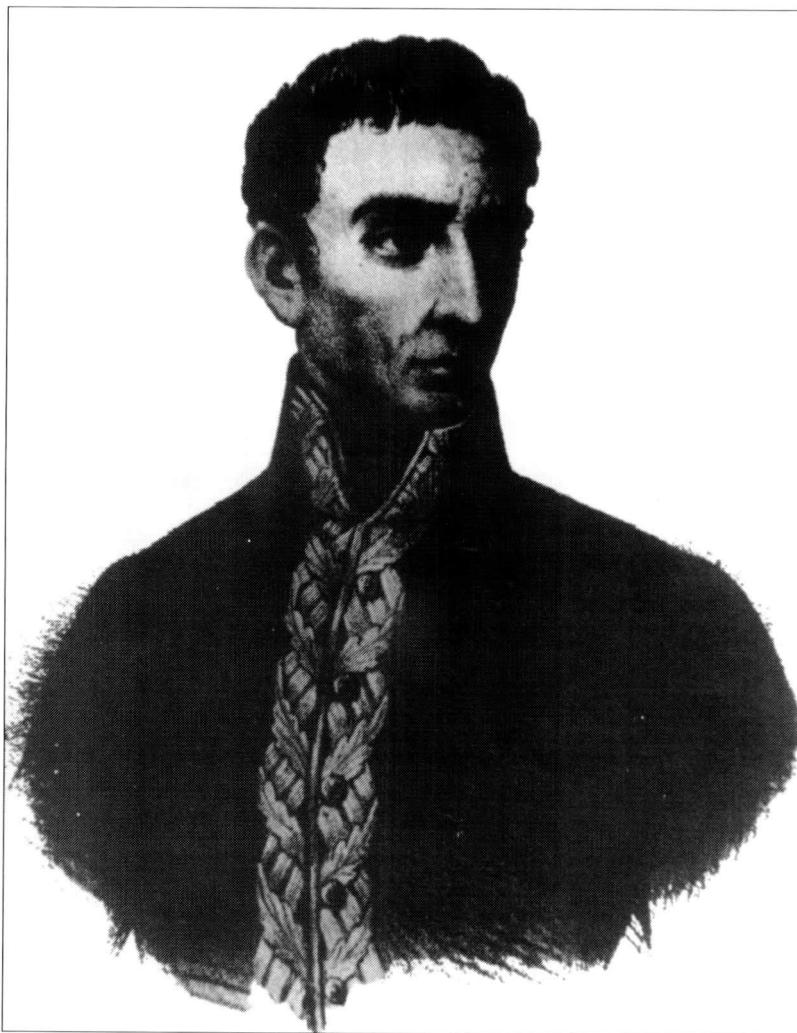
Notes manuscrites del Dr. Pere Ribera, beneficiat de Tàrrega

* *Nota prèvia:* Presentem ací una selecció dels textos del Dr. Pere Ribera que resten encara inèdits. Fins avui, només la monografia de Francesc Maymó i Ramon Berga, sobre les Santes Espines de Tàrrega, havien publicat fragments d'aquesta crònica. Per la nostra banda, transcrivim aquestes notes amb un respecte absolut envers el text original de P. Ribera, tant pel que fa al lèxic com a l'ortografia. Únicament hi hem afegit alguna accentuació del català normatiu, per tal de clarificar la comprensió del text.

- **1822, maig, 18:** Vingué “Lo Trapense” amb 500 homens, y después del toch tragueren los batalls de les campanes los de la Constitució, excepto que sols teniam la campana de cor per saber quan haviam de hanar a la Residencia, la que en un temps tan revolucionari no se deixà, excepto quan no se podia més, per haverse ocultat los residens, però fou pocas vegadas, y la campanar de la sa-crestia, per tocar a missa, lo que no faltà may la assistència; de lo que quedà content y servit lo poble, havent estat d'aquest modo fins al dia 5 de febrer de 1823, que feren “Salve” los milicianos y tropa constitucional, per haver deixat Romagossa Realista lo castell de la Seu, y haverse escapat del siti que tenian al castell amb tota la guarnició, lo que tingué de desemparar, per falta de ali- mens, y marxaren a Fransa; feren cantar un Offici solemne los milicianos a la Reverent Comunitat, sens la menor paga, ab un solemne *Te Deum*, assistint lo Ajuntament Constitucional, la tropa y Milicianos, ab las armas, y fins permeteren que los fills dels qui seguian son partit, que as- sessissen ab escopetas de cana, Bandera de paper, caxuxas del mateix, y ab formació; que no obstant de que de una part causava irriSSIó lo veure tal tonteria, de altra irritava la sanch lo veurer la profanació se feya del temple de Déu, però a pessar de la sua alegria, no mos entrestia, per esperar que no duraria la sua glòria, per ser Causa de Déu. Pues lo traurer las campanas fou per haver to- cat los Realistas a someten, quan tiraren a terra la pedra de la Constitució (fol. 1 r.-v.).
- **1823, març, 1:** Dia 1 de Mars de dit Any, mataren los Milicianos, a Montornès, lo Vicari de Verdú, home de bona conducta, lo que se havia refugiat amb un religiós del Convent de la Mersè de esta, dit pare Menna; com hi havia Milicianos de esta, li salvaren la vida, però lo portaren pres; y com era comandant un estrafolari de official, dit Nuñes, lo ficaren en la pressó del Quartel, sota la escala, tractanlo los soldats y Milicianos de putero (*sic*) y altres oprobis, no obstant de ser un home exemplar; y a la tarde del dia 2 lo portaren pres a la Universitat de Cervera, haón se havian fortificat; no obstant de haver estat pres, lo tractaren amb humanitat, y vista no pugueren probarli res, lo soltaren (fol. 1 v.).
- **1823, març, 23:** Dia del Diumenge de Rams, va fer una copiosa nevada, lo que era molt grossa la que queya, y ab molta abundància, lo que si no se agués fos, se hauria vist de mols anys tan gran. Y lo any 1824 se perdé enterament la cullita del blat, sen casi comú a tota Espanya (fol. 1 v.).
- **1823, abril, 20:** Marcharen los Milicianos y tropa Constitucional de esta vila; y de Cervera a Lleida tiraren a terra, ells mateixos, las fortificacions y torricos havien fet en esta vila; y los de Cervera ficaren foch a la Universitat, havent causat un gran dany, que costarà moltas mils lliuras; y acabat de fer tot lo mal que pugueren, ells, los de Ygualada, Cervera y Tàrrega, junt ab los que estavan tarats dels aires de la mala Constitució, se deregiren a Lleida, esperant la sua recomba- lecència; però los exí lo tret pel rebés, y tingueren de tornar a mudar de aires, havent tengut de

passat accompanyats de tropas Realistas, perquè no'ls matessen los payans; lo que no obstant de això, encara mataren alguns; los que passaren per esta vila, Cervera, Ygualada, junt ab los seus sequasses, se havian de miras sas casas y béns, com si may haguessen estat seus. Y los portaren a Barcelona, a veurer si podian curar del seu mal. Però se ha radicat tan lo odi dels bons espanyols Realistas, que si lo Gobern los dixés fer, luego no'ls faria mal res, y se hauria de pagar tres quartos, com per veurer la Marmota viva si per la Misericòrdia de Déu ne quedava cap. Just premi de la sua sagrada Constitució, com deyan algun de ells, que arribaren a adorar la Pedra de la Constitució, y ajenollanse al devan com a son ídol; però ara nengú ha fet res, y se voldrian justificar, y no poden, per haver fet tan mal com han pogut. Déu se compadesquia de ells y de nosaltres, y donia ulls al nostre Gobern Realista espanyol perquè no puguien may més alsar lo cap, pues que totes las suas esperansas han quedat frustradas. Esperavan moros, y han quedat com los Profetas de Baalal (fol. 2 r.).

- **1823, juliol, 7:** Dia 7 de juliol a la tarde, se mogué un fort temporal, que vingué de part de marina, ab tal exés de aigua que caigué en la part de las Garrigas, y Vallmajor, que s'emportà a mols trossos y viñas y garbas; y venia tan gran rubina per lo Arrabal de San Agustí, que era com per lo Reguer, y vuy dia 8, han caigut tres cases, y las que han quedat perillosas; y acabat aquell, se mogué altre, però en esta no feu tan dañy com lo primer; però devia fer excessos ha on va descarregar (fol. 2 v.).
- **1823, juliol, 10:** Dia 10 de juliol, a serca las 8 de la nit, vingueren quatre cens Milicianos sardanesos, que fugiren de la Seu, la gent més dolenta y perversa se agués vist may de tots los Milicianos; los que accompanyaren los payans fins serca Agramunt, ab escopetadas; y tingueren prou treballs de poder passar, perquè per tot arreu los saludavan, los que vingueren en esta vila impensadament; y donaren un transtorn gran en esta vila, havent tirat, antes de entrar, algunas escopetadas als fills de esta vila que havien pres las armas a favor del Rey y de la Religió. En tant que feriren a un que li passà la vala pel pit, y ferit se refugià a Verdú, y curà de la ferida. Y entraren aparentant ser Realistas, cridant "viva lo Rey y viva Romagossa", per veure si podian matar algú; però nengú se demostrà, y vingeren ab un comandant hostalé de Organyà, molt dolent, que li deien Eroles. Portavan pres lo Rector de Artesa, per haverse fingit aquest bribó parent del Sr. Baró y Capità General Aroles; y havense declarat lo tal Rector, que tenia gent prevenguda per quan fora la ocasió y lo Sr. Baró enviaria tropa, li robaren y saquejaren casa, y li demanavan 90 doblas de quatre, lo portaren a Tarragona (...) altres robaren lo que pogueren de las casas, y se feren donar tot lo que vulgueren (fols. 2 v.-3 r.).
- **1823, juliol, 26:** El dia de Sta. Anna, a dos quarts de set de la tarde, vingueren Milans y Costa ab sa tropa constitucional y Milicianos, per no haver pogut entrar en Barcelona, després de haver tengut una gran pèrdua en la part de Granollers; y vingueren en esta vila en número de sis mil; si estiguieren fins al dia 29, a tres quarts de set de la tarde, havent-hi hagut una tan forta alarma, que sens haver tocat los tambals, fugiren amb sa major presipitació, deregintse per la camí de Siutadilla, havent sapigut que los francesos ja eran a Cervera, y pensavan tenirlos luego al seu demunt, junt ab lo Sr. Baró de Aroles. No obstant, los francesos pillaren la guerrilla de caballeria als Plans de la Corbella. Y lo dia 30 de juliol vingué una devissió de caballeria francesa, de bon de matí; y comparegué lo Sr. Baró ab sa divisió per lo camí de Offegat. Y vista eran fora las tropas que buscaven, sens haver entrat solament en lo Arrabal, se deregí per al camí de Cervera, lo que tingueren que portar a Cervera moltes carretadas de vi, no obstant de la molta falta hi ha en esta vila, per lo molt ha tengut que donar per los uns y altres (fol. 3 r.).

El baró d'Eroles (1784-1825), destacat polític i militar absolutista, que fou Capità General de Catalunya. És citat molt sovint a la crònica del Dr. Ribera. (Gravat de l'època. Fot. Jesús Vilamajó)

- **1823, agost, 19:** Dia 19 de agost, vingué en esta vila la tropa Nacional y Constitucional, ab lo clatell ben calent y extropeats, después dels ataques fors tingueren cerca la Pont de Cabriana, havent tengut de fer una reculada pressepitada fins a esta vila, de setse hores de camí, sens poder menjar ni veurer, perquè en les poblacions no quedà un ànima, y tots los payans que tenian armas ajuntats en someten, los accompanyaren fins cerca de esta vila; en tant que un official que hanava de retaguardia, digué que “*con ayos y alaridos nos han escopeteado hasta las murallas de esta villa, y a poco de aquí pensava perder la vida*”, lo que contavan haver patit molt de missèria (...) Entraren a dos quarts de onsse del dematí, quan no se penssava en ells per venir, portant molts ferits; y a no haver estat la causa de un tan fort temporal que se se mogué de ven, pedra y aigua, que destorbà la acció, la sola devissió del Sr. General y Baró de Aroles, que conssestia en aquella de sis mil homens, se vateren intrèpidament, y ab tot lo valor, acometèn com a llaons las devissions de Milans, Llobera y Costa, sen lo número de deu mil, barrejanse per tres vegades a la bayoneta; y vensseren los del Sr. Baró, haven tengut una pèrdua gran los de la mala Constitució, y ha haverse destor-

bat, no sen escapava un; però com no podian fer res de mullats, y que tingueren de descarregar los fusils, en esta ocasió, ab la fosca tan forta com feya, pugueren fugir; que si haguessen pogut entrar en acció la caballeria francesa, haguera estat enterament la destrossa. De la devissió del Sr. Baró ne feriren uns cen sinquanta, y la major part de leves feridas; y moriren mol pochs; però dels altres, se suposava passava de dos mil, entre morts y ferits, lo que puch dir jo, Dr. Ribera: que havienme ocultat en una casa, y havenme enviat a dir que no reparessa en tornar a casa, perquè havian tornat los officials; varen passar per lo dia de Sta. Anna, van determinar venir, y dels deu batrets que eran de la part de Ygualada, sols ne comparegué un, ab lo bras trabessat de una bala, y mol dessangrat; y haventli preguntat dels demés ha on paravan, digué que no ho sabian; dich, “veus aquí lo premi que vos han donat, com yo vos deya”, y me donà raó. Y com estava ferit, se despedí per anar al Hospital, y sen cerca la porta del carré, se girà y diu: “Señó: si diuen que no havem perdut gent, no cregia a nengú”; que devian ser alguns tres cens, y digué que, ells sols, havian perdut cen quaranta. A las nou de la nit, vingué un de la devició dels Milicianos dolens de Sardanya, a buscar lo morral ab set prechs (*sic*) de cartuchos. Y haventli preguntat com havia anat, diu: “tal mal per los uns com per los altres, mos havem barrejat tres vegadas”. Y dienli y ells, quans ne havian perdut, diu que de quatre cens que eran, confessà dos cens. Dels officials que tenia, y 8 assistens, que junt ab los deu dits, eran 26; dels officials, non vingué sinó tres, y los demés no se vegueren, ni ells ni assistens (...) Menjaren entre tres y quatre de la tarde, se posaren a dormir alguns officials, entre altres los de casa, y mols soldats, morts de son que estavan; haventse mogut una forta alarma, a dos quarts de onse de la mateixa nit, ni ab lo gran seroll de tabals y trompetas, no era capàs de poderlos despertar; y tinguerem que passar per totas las portas, per ferlos despertar a la forssa, y mols ni pogueren; y veyense perduts, se tingueren que presentar a la Justícia, per poder salvar la sua vida. Y lo dia seguen, que fou lo dia 20, del que ells marxaren, entrà lo Sr. Baró, ab la sua devissió, a les deu del dematí, per hanar al seu alcansse. Y a la tarde, los francesos, ab número de deu mil homens, entre caballeria y infanteria, ab tochs de campanas, y mols vivas al Sr. Baró y Generals francesos, y ab la tropa. Y el dia 22 se deregiren, entre quatre y sinch de la tarde, ab las suas divissions, tots en camí del Camp. Y haventse refugiat en Tarragona, feren alto en Valls; Baró y francesos se assarcaren a Vilaseca. Però tan eclesiàstichs, com seculars, no podem queixarnos de haver insultat a nengú, las tropas y Milicianos, havent de passar per los carrés entre de tal gentota, los que no puguerem marchar, per complir ab la Ressidència. Del que devem donar infenitas gràcies a Déu, no obstan de ser de aquells que mataren tans frares y capellans; lo que Déu no vulga a nostres successors, de veurerse en tals perills y contingències, perquè se podia dir que pròpiament no era viurer, y tenint tan expossada la nostra vida; que molts no puguerem marchar a França, perquè lo mateix era veurer capellà o religiós com si feyan la casa del llop (fols. 3 v.-4 v.).

- **1823, octubre, 28:** Tingueren que capitular la tropa Constitucional y Milicianos del castell de la Seu (...) Y lo mateix Romagosa, que ab sa devissió tingué que desamparar lo castell, se apoderà altra vegada del castell, conforme esperava tot bon Realista sempre en la providència de Déu. Havent fet la capitulació, los francesos, havent deixat eixir tota la guarnició, sens que fossen registradas las muchillas y ab las armas; que fou la exida del castell lo sobredit dia 28, entre las nou y deu del dematí; y fou conduïda la guarnició, ab tots los officials, a Fransa; encara que tots estaven rabiant, per veurer la picardia, perquè se reestiren fins que no pogueren més, lo que sens ramey podian aguantar no més de dos o tres dias; foren conduits a Franssa com a prisoners, y aquesta malícia durà, y està massa radicada en lo cor de tot bon Realista espanyol, lo que se veu lo descontento comú, perquè qui més se ha sacrificat en favor del Rey, Pàtria y Religió (...) (fol. 5r.).

- **1814, febrer, 16:** Després que los francesos desocuparan la fortalesa de Lleyda, que fou lo dia 14 de febré de 1814, entregant las claus de la Ciutat al Baró de Aroles, se reclamà per lo Magnífich Ajuntament y particulars de la present vila, perquè se traguessen las Santas Espinas del puesto las tenian escondidas, ya que per la fe té aquesta vila, y per lo que se podia atribuir a un miracle, que passant de 52 vegades que entraren los francesos en esta vila, amb tanta cruenta, conforme se feyan inssufribles en tota Chataluña, majorment en lo Corregiment de Lleida, se deslliurà esta vila ab tans perills, de las mayors desgràcias, en especial la Yglesia Parroquial, en la que se tingué la major mira, sens haver tocat lo menor apisse de res, havent experimentat més benegritat de nos-tres enemichs que dels propis espanyols; pues que encara eran los Francesos en Lleida, que comparegueren a la nit, com a lladres, y no obstant de estar tota la plata oculta, destinada per lo culto divino, per ordre del mal Gobern sen portaren, segons dian, 14 arrobes, y lo més sagrat, com era la Custòdia Grossa, lo Globo, lo Calis bo de posar al Monument, Creu Grossa, Candeleros de Plata, Salispante y sotacopa, Canadelles, y plat de Plata, dos bordons de la Obra; que la que queda se pot deurer al cuidado y custodia del Dr. Pere Ribera, lo que sols espera la paga de Déu, que això lo mogué, y no altre fi particular. Lo dia 16 de febré del añy 1814, a las tres de la tarde, se acordà de descubrir lo que per la gràcia de Déu se havia guardat, com era las dos Santas Espinas; lo que fou en la major solemnitat y alegria, concorrent, en primer lloc, lo Reverent Rector, Reverent Comunitat, Magnífich Ajuntament y prenssipals de la Vila, ab un número copiós de tot lo Poble. Lo que perquè tothom pogués veurer, se feu del modo següent: estava una taula composta sot el sallamó gran. Ensesos sis siris al Altar Major, vestit lo Pàrroco o regent ab la capa pluvial, ab Diaca y Subdiaca, ab los dos acòlits, tots ab ornaments vermells, la Reverent Comunitat ab los hàbits de cor, y lo Magnífich Ajuntament en forma. Se deregiren ab professó, accompanyats tots ab siris a les mans, y lo dos acòlits al devan del Preste, ab los dos candeleros enssesos, en drechura del cor, ha on estava esperan lo Dr. Pere Ribera, ab los dos Notaris Don Carlos Monfà y Don Anton Terés; lo que, arribant detrás del faristol, entregà lo Dr. Ribera la caixeta al Preste, lo que en professó fou portada en la taula, aparellada en lo mitg de la Iglesia, lo que arribant allí, deixaren els Acòlits los Candeleros, y el Dr. Ribera obrí la caixeta (...) se encontrà sellat lo pot, lo que testificaren los que havian assestit a la ocultació, ser lo mateix, y està del mateix modo se ocultà, lo que después de feta esta diligència, obrim lo pot. El Dr. Ribera alsà lo Vas de las Santas Espinas ab lo Àngel que las sustenia, y cridant tots ab suma alegria, digueren: "*Viva Santes Espinas*"; lo que al mateix punt, sent lo mateix que quan se tocà a Alelluy, se alsaren totes las campanas, causant gran alegria als que no pugueren assestar. Lo que en la mateixa taula estava prevenguda la Custòdia, lo que posadas dins foren portadas per mans del Preste ab professó sobre la Ara del Altar Major; y luego se entonà lo *Te Deum*, ab la major solemnitat, alternant lo orgue ab lo cor, lo que conclós, se accompanyaren ab professó i tàlem, ab assistència de la Reverent Comunitat, Magnífich Ajuntament y Poble, en lo Altar de Santo Christo, haon sempre han estat colocadas, lo que después de adoradas per tots los que se encontraren en semblan acte, foren colo-cadas altra vegada en son sacrari. Y se notà en los llibres del Magnífich Ajuntament lo dia, mes y Any se tragueren, y havent donat igual nota lo Ajuntament a la Reverent Comunitat, perquè en lo temps constés per memòria en los dos comuns (...) (fols. 22 r.-23 r.).

- **1821, juny, 18:** Tragueren los religiosos del Carme y de Sant Agustí, per ordre de la Constitució, quedant solament per ara, lo convent de la Mersè en esta vila, prossedint contra tot lo dret dels SS. càrons, no solament de apoderarsse lo Crèdit Públich (o lo millor diré descrèdit Públich), de totes las rendas y propietats dels pobres difunts fundadors; són contra tota equitat y justissia, fenne esto de postestat absoluta lo Gobern, y sens permís del Sumo Pontifisse, usurpant la jurisdicció eclesiàstica, y ab la forsa haver violentat la clausura, haventlos tret del convent; lo alcalde consti-

tucional, lo comissionat Ramon Serra, y lo Alguasil, y en tanta inhumanitat, que estant lo Prior del Carme en grave perill de una forta malaltia, volian que lo traguessen; y lo metge no conssentí, per perillar la sua vida (...) Lo Prior de Sant Agustí, estant al llit malalt, ab forta febre, lo dia 19 tingueren de portarlo ab una llitera a casa del Sr. Rector, Dn. Josep Soler, havent fet la caritat de admetrelo a sa casa, pues se veu las màximas de procurar a tirar la Santa Religió a terra, a pessar de dir en lo Principi de la Constitució que la Religió Catòlica, Apostòlica y Romana, serà la única que dominarà en la Haspaña, y per ara és la única que més ha estat perseguida. Esperem promptament lo remey del Cel, conforme ja ha experimentat Nàpols, Piamontesion y altres parts, pues que si no fos esta esperansa, veuriām com después de abatut lo Estat Religiós, ab los mateixos treballs, o pitjors, lo Estat Eclesiàstich, per haver arribat un temps que los Jacobins y Franchmessons han desplegat son furor y ràbia contra de la Iglesia (...) (fol. 23 v.).

- **1822, gener, 17:** Tingueren lo atreviment de vendrer al Pùblic encant las Campanas de St. Agustí y Carme; y haver solament trobat dita en lo rollo del campanar del Carme, lo que comprà un de Vilagrassa per tres duros, lo que valia més la fusta, però los Realistas la anaren a buscar y lo tornaren al Carme (fol. 24 r.).
- **1822, abril, 23:** Se tragué per la gran sequedad las Santas Espinas y lo San Christo Trobat, después de haverlo portat per 8 dias antes, a la Iglesia Parroquial, havent determinat lo Magnífich Ajuntament, ab consentiment del Sr. Pàrroco y Reverent Comunitat, que el dia 28 se fés una comunió general, en la que y hagué una assistència regular, havent fet una pràctica preparativa lo Rev. P. F. Menna, religiós de la Mersè de la present Vila, havent mogut en son bon zel, a molts cors piadosos, en derramar moltes llàgrimas, sen a tots cuiden lo gran càstich que los Cels mos amenassa respecte del gran abandono se ha fet ab apoyo de la indigna Constitució, de nostra Santa Religió; de lo que se veu injustament persseguida, havent tret la mitat de las Premissias y delmes y voler reduir lo estat Eclesiàstich en una suma misèria, después de haver robat als Religiosos y Monacals los Béns que posseian dels pobres difuns; lo que no obstant de haver tret altras vegadas las Santas Reliquias, y haver alcansat lo benefissi de que dessitjavam, se veu, Déu sumament irritat, perquè en tans grans càstichs com mos ha enviat a la Espanya, perquè mos esmenessem; se ha experimentat major obstinació, y és temible un rigorós càstich; y tots los homens dedicat son cor a Deu, no pensam de altre modo, esperant que la sua devina misericòrida possarà fre en los seus excessos, havent tret en mols Pobles de la Cathaluña la pedra de la Constitució; diuen que ab alguns Pobles que la havian treta, luego havian tengut lo alivio de la pluja, y apareix ser ja general lo descontento, en especial del poble baix, y mourersse algunas tempestats per anequilar un Sistema de Lutero, y estar los exèrssits a la frontera de Espanya per la part de Franssa per entrar; pues fa temor lo veurer los Cels de bronsse y lo blat en lo temps que som, molt per nèixer, y lo que és nat morirsse de set, y tots los elemens conjurats contra de nosaltres, per la falta de fe entre mols dels mols espanyols, lo que vulgue Déu tocarlos lo seu cor, a fi que combertesquian, y quedan convencssuts de son gran error (fol.24 r.-v.).
- **1822, maig, 11:** a 2 quarts de onss de la nit se començà lo tumulto, havent tirat una descàrrega als que exiren de ronda, y ab forssa entraren al campanà, y tocaren a someten, mentre los altres estavan treballant, tirant a terra la pedra de la Constitució, lo que después de haverne fet pedassos hanaren a buscar sis feixos a la teuleria, y tiraren tots al foch, dienli “Trágala tú, que eres la causa que mos la feyan tragar”, y cridavan “Viva el Rey y la Religión, y muera la Constitución”, havent posat al lloch que era la Pedra, que deia “Plassa de la Constitución”, un San Christo y lo Retrato del Rey Fernando. Lo dia 12 del mateix, a dos quarts de set de la tarde, comparegueren 52

soldats de caball y alguns sensinquanta Milessianos, entre altres los de esta vila, que se refugiaren a Lleida, per la gran reculada los feu fer un bon español y Religiós trapense; y lo someten de esta vila sustingué lo foch per més de tres quarts, lo que havent retirat a fora lo someten, entraren los caballs y Milessianos, insultant y blasfemant de nostra Santa Religió, havent anat, desde luego, a traurer lo San Christo y lo Retrato del Rey, havent posat en son lloch las Lletres ab un paper de que lo que deya la pedra, havent comès la més gran atrossitat y heretgia lo offessial comandant de la caballeria, de haver trepitjat la imatge de Christo, y esquinsat lo retrato del Rey. Però justos secrets de Déu! Dia 13. Dia lo més trist y fatal de nostra festa major, haventse reforssat los sometens a 2 quarts de sis del matí, romperen lo foch, y a poch de haverlo empessat, mataren lo dit indigné y heretje Comandant, lo que no mereix casi que se suplica que Déu lo perdonia per la gran heretgia cometé de trepigar a nostre Déu, lo que ara coneixerà sos errors. Y ara no pugue donar un pas la caballeria, per haver sostengut lo patganatge lo foch tot lo dia, moguts pel bon zel de la Religió, anant gustosament a sacrificar sas vidas ab lo crit cruel, "Viva Jesús, Viva la Religió, y moria la Constitució". Pues no pararà en esta la cosa, que al mateix dia 13 los obligaren a retirar ab precipitació, a 3 quarts de set de la nit, per los mols sometens que comparegueren, y ells esperant lo refors de Leyda; però estant amb ànimos de no deixar la defenssa de la Religió fins a perdrer las suas vidas (fols. 24 v.-25 r.).

- **1823, maig, 13:** Dia de las Santas Espinas. A tres quarts de tres de la tarde, que se havia fet ja quatre tochs per estar per entrar a vespre, donaren un transtorn gran en esta Vila, los soldats de la mala Constitució, y Milicianos. Don Joaquim Boatella y yo, Dr. Ribera, derigimnos per marxar per veurer de salvar la vida, perquè se veyá si muntavan de Lleida, quan forem cerca de la Capella de Ardèvol, vegerem unes grans corredissas, y haventnos separat sens cuidarse lo un del altre, ell se ocultà ab una casa, y jo ficanme al carré de en Claret, tingueren caritat a una casa pobre de recullirme; y vaig estar del dia 13 a la tarde, fins al dia 18, que era Pasqua, havent pogut exir a tres quars de 12, y gràcies al Senyor, vaig poder dir Missa. Lo que segons deyan, y se verejica veritat, lo dia 17 portaren a Lleida lo cap del bon comandant Miralles, per causa de la desceplina militar, faltà als payans, o a sa devissió; però, no obstant, perderen los de la Constitució bastanta caballeria y infanteria, en tan que a la nit després següent, passaren molts carros de ferits, perquè no veguessen la paga que portavan de sa bona Constitució. A Lleida, segons veus, diu que passejaren per la ciutat, ab un pal, lo cap del Comandant Miralles, ab molta burla, y lo colocaren cerca del Pont, sobre del pal; però ni hagué un de tan atrevit de la sua devissió, que una nit tirà lo pal a terra, y havent comparegut en Cervera, lo pressentà al fill del Miralles, que era de la divisió comandant; y lo uniren en son cos, haventlos fet esta burla, lo que premiaran al bon Realiste que lo portà. En esta vila feren un fort, o vulgueren fortificarsse, vexà a tots los particulars y pobres, ab una misèria tan gran, per no haversse cullit. Déu vulguia donarnos un ramey per exir de esta esclavitut, perquè no és viurer lo estar entre tals enemichs, matant mols sacerdots y religiosos, encara que en esta vila, per la Misericòrdia de Déu, fins ara, no han mort a nengú; però mols havem tengut de ocultarnos, y fer com los Apòstols. Però cosa particular que, havent quedat sols lo Convent de la Mersè, havent extenguit los demés, y havent quedat de fixo lo comanadó, P. Pere lo organista, P. Mestres y dos llechs, ab la contingència de perdrer la vida, no arribaren a tocarlos la porta del convent per insultarlos; los demés religiosos no tingueren ànimos de expossarse en un semblan perill, y sen anaren per salvar las suas vidas (fols. 25 v.-26 r.).
- **1818:** Al any 1818, que fou la més gran misèria en aquest país, per no haverse cullit ni lo any 1816, 1817 y fins a la cullita de 1818 del blat, y encara esgarrada per causa dels mals vents; com, y las cullitas de pa, vi y oli de dits anys, se vegé la Comunitat en tal missèria, de no poder cobrar

de las terras los tocava, per espai de un any, y només que 18 lliures a casa Resident, sens haber trobat nengún capítol, ni la Universitat, encara que se procurà los vulgués deixar diners, a rahó de cent lliures. Per no tenir, sinó ab prou treballs diners per pagar sos operaris, per se comuna en tota Cataluña la missèria; y tot se pot atribuir a un càstich, per falta de la Religió, la que casi està agoniassant; y sinó muda de pensar lo govern, nos tenims de morir de fam los de las Comunitats de flaca renda, ab tantas imposicions, deixan lo Ministre del Sacrifici incongruo (fol. 26 v.).

- **1818, juny, 16:** Passà lo síndich del Ajuntament a la Reverent Comunitat, demanant de part del poble, perquè havensse moguda una plaga, de unes orrugues mol grosses, y ab tanta abundància, que feya orror en los pobles veins, y en alguna part de aquest terme, donant mol dany en las viñas, menjanse no sols las pampas, sinó lo raims y sarmens. Convingueren eixir en professó, la Reverent Comunitat, ab lo Vicari (per ausència del Rector Dr. Manuel Minovas), ab lo Ajuntament, y Poble; los que muntaren junts a Sant Aloy per conjurarlas, lo que tothom atribueix a un càstich de Déu, per lo que ja molt temps que dura (que ixen mols pobles a matarlas ab unes estissoras); y eixiren ab professó lo dia 18 de juny. Déu vulguia remediarnos, y serveasca per memòria de nostres successors, aplacar las malalties, la que junt ab la misèria y esta plaga, es digne de compassió qui no té renda per viurer; però dixós qui ho pendrà ab passiència y se sabrà ressignar a la voluntat de Déu (fol. 26 v.).